

VICTOR VASARELY ÚJVIDÉKI KIÁLLÍTÁSA

Az újvidéki Művelődési Központ Képtára, 1985. szeptember 5—20.

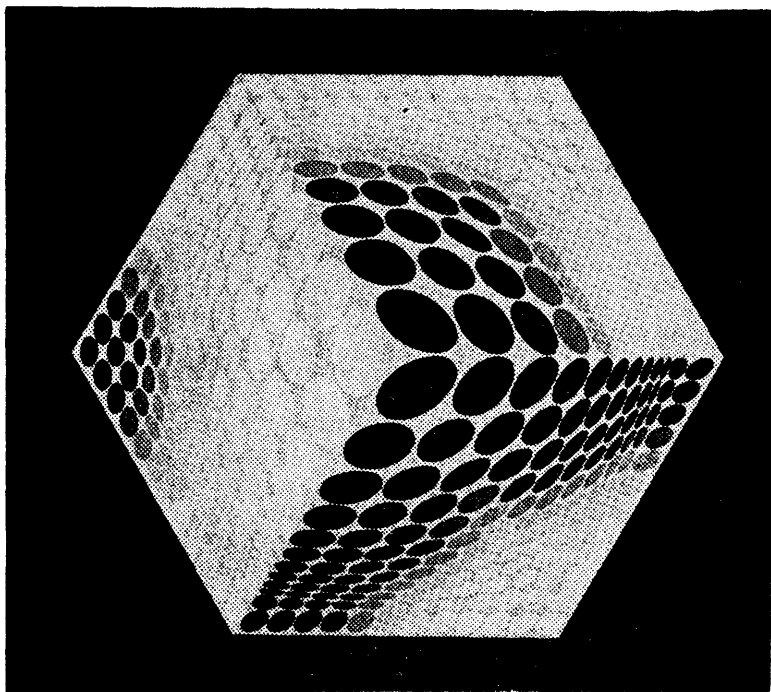
A Vasarely-kiállítás színhelyéhez, az újvidéki Radivoj Čirpanov Munkásegyetemhez közeledve észrevehetjük, hogy az épület kétségtelesen emlékeztet az odabenn látható művészi alkotásokra. A híres művész képei ugyanis nem ismeretlenek az itteni művészetkedvelők előtt, nem jelentenek felfedezést. A művész már kiállított a Ljubljanoi Nemzetközi Grafikai Biennálén, ahol díjat is kapott, az Újvidéki Képtár pedig 1971-ben, a ljubljanoi biennálén megvásárolta egy díjazott képét. Két évvel később Zágrábban mutatkozott be a *Tendencije 5* elnevezésű kiállításon, s ekkor a televízióban is hallhattuk rövid, de meggyőző nyilatkozatát.

Ezért ismerjük fel könnyen a „Vasarely-motívumot”. A napsütésben ragyogó, egy másik, előző kor urbánus környezetébe beékelődő függőleges tömeg sokszorosított vonalakból álló szinképcsoportja az „új világot” jelenti be.

Ennek az „új világnak” a vízióját látva, Vasarely a második világháború után hamarosan „a kinetikus, multidimenzionális művészetet javasolta, a közösség művészetét, amely absztrakt és természetesen közelebb áll a tudományozhoz”. A közösségből kiindulva abban bízott, hogy megszűnik az „elitizmus” és az egyenlőtlenség azok között, akik (a vagyonosak) vásárolhatnak, s akik (a szegények) nem juthatnak hozzá a művészi alkotáshoz. A hatvanas évek műszaki forradalma, a nyugati társadalom gazdasági megszilárdulása, a magas életszínvonal és az óriási fogyasztás kedvezett Vasarely felemelkedésének.

A géppel előállított, korlátlan példányszámban megjelenő optikai művészet, amelynek alapja a tudományos *perfekció* — mind a koncepciót, mind a kivitelezést illetően —, lehetővé tette, hogy bárki hozzájusson a kiváló minőségű művészi alkotáshoz. Ez a fogyasztói társadalom „fogyasztói művésze”. Az informellel, az ugyanabban az időben megjelenő művészeti irányzattal szemben az op-art — amelynek Vasarely vitathatatlanul egyik kezdeményezője — a világnak derűsebb látomást kínált. Az informel tagadta a célra törekvést, a súlyos válságot vetítette előre, a múlt tapasztalatai alapján a megsemmisülés veszélyét sejtette. Vasarely optikai kísérletei ezzel szemben mintegy előkészületet jelentettek a jövő kibernetikai városainak áhított jóléte felé, amelyet a megfontolt és ésszerű társadalom teremt majd meg.

Sajnos, az idő nem igazolta Vasarely és követői idealista látomásait. A társadalmi eseményekre reagálva hamarosan újabb változások következtek be azoknak az alkotói elhivatottságában, akiket megrázott az emberiség veszélyeztetettsége. A végső kétségbeesésben, még az a kérdés

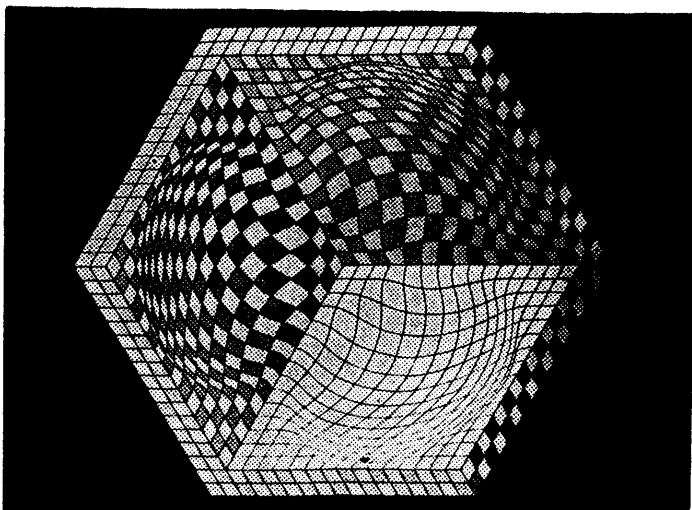

is fölmerült: vajon a művészet mindörökké elveszett, halott?! Nyilvánvaló, hogy a Vasarely művészetét létrehozó végtelen optimizmus csupán epizód az emberiség történelmében.

Habár a „bináris szerkezetek” és a mértani szabályok művészete a csodálatos (most is tartó) optikai-kinetikus kísérletek egyike volt, amelyet humánus indítékok ösztönöztek, mégsem vált „egyetlen lehetséges” művészetté. Sőt, még azt a javaslatot is, hogy a hagyományos művészet kihangsúlyozott individualizmusát az alkotói folyamat matematikai kodifikálása váltsa fel, maga Vasarely veti el opusával. *Művei egyedülállók és sajátosságok!*

Rendkívüli alkotói töltéssel építette be önmagát is a kifogástalanul megszerkesztett mechanizmus „intézményébe”, mintegy arra „programozva be” magát, hogy tökéletes megvalósításokat hozzon létre, számtalan új, alkotói változatot teremtve. Ezáltal a művészettörténet korszakot jelző feledhetetlen alakjává nőtt, művei pedig a képzelet, a tudomány és a technika csodálatos szimbiózisát képezik.

Azonban sem a kiállítást befogadó toronyház, sem a Vasarelyéhez hasonló művészet már nem jelent eszményképet az új nemzedékek számára. Ők már saját, önálló felfedezéseket igényelnek...

A kaleidoszkóp, az idősebb nemzedék feledhetetlen játékszere, már nemigen foglalkoztatná a mai kicsinyek képzeletét. A henger alakú, ellenállhatatlan „varázsdobozt” kinyitná a gyermekei kíváncsiság, és közönséges tükörcserepekre meg régen elszopogatott csokoládé sztanioldarabkáira hullana szét.

Gyermekkorában a művész is bizonyosan forgatta a kaleidoszkópot, amelyben színes alakzatok szenzációi váltakoztak. Később ezt a játékot autentikus opusszá tette. Vasarely tehát mégiscsak egyedüli, megismételhetetlen! Minden más, így a személytelen, tökéletes „alkotói ipar” elképzelése is csupán kaleidoszkóp — ha a tarka hártya nem rejti a titkot, amelyet emberi alkotói sajátosságnak nevezünk!

KARTAG Nándor fordítása

Bela DURANCI